

Exordium

UNIT ZES

HET VADERSCHAP VAN SINT BENEDICTUS

De verhouding van de eerste Cisterciënzers tot de regel van Sint Benedictus

Deze Unit onderzoekt de prioriteit die de Stichters gaven aan de gehechtheid aan de regel van Sint Benedictus. De Stichters geloofden dat de Regel de "concrete expressie van het Evangelie" voor hen was, wij zullen ons afvragen welke principes deze specifieke toepassing leidden.

Doelstellingen

- a) Een inventaris opmaken en uitleg geven van woorden en uitdrukkingen die gebruikt worden om de verhouding te beschrijven tussen de 'conversatio' van de Cisterciënzers en de regel van Benedictus.**
- b) Nagaan welke observanties een terugkeer naar de Regel, en welke een afwijking ervan inhouden.**
- c) Verdere evidenties afleiden uit de geschriften van de Cisterciënzers van de tweede en derde generatie i.v.m. houdingen t.o.v. de regel.**

HET VADERSCHAP VAN SINT-BENEDICTUS

Albericus en Stefanus waren allebei 'minnaars van de Regel'. De éérste van de waarden, karakteristiek voor de Cisterciënzerhervorming, is: toewijding aan de Regel van Sint-Benedictus.

In deze Unit zullen wij de bronnen bestuderen, om na te gaan hoe deze toewijding in praktijk werd gebracht. Op deze manier kunnen wij een proces in gang steken van reflectie over onze persoonlijke en communautaire houding(en) t.o.v. de Regel.

1. Terminologie voor de verhouding tot de tekst van de Regel

De woordenschat gebruikt wordt om de verhouding tot de Regel te beschrijven is niet ongewoon; we vinden dezelfde terminologie terug in de geschriften van de 'zwarte monniken'. Uitdrukkingen als 'God dienen volgens de Regel van Sint-Benedictus' (EP 2.2) zijn gemeenplaatsen. Het is nochtans belangrijk om bewust te zijn van de aparte 'kleur' van ieder woord, indien we pogen om de zienswijze van de Stichters op het spoor te komen vanuit een gedetailleerde lezing van de primitieve teksten.

Hier volgen een aantal werkwoorden, gebruikt om de relatie tot de Regel te omschrijven; soms zijn het (etymologisch) verwante vormen met een prefix.

- custodire bewaren of behouden
- observare onderhouden
- obedire gehoorzamen
- ordinare instellen, voorschrijven
- sequere volgen
- servare behouden
- tenere houden of behouden

Bijwoorden die gebruikt worden om de kwaliteit of de intensiteit van de relatie tot de Regel te beschrijven zijn o.a.:

- arctius strikter, nauwgezetter
- perfectius volmaakter

Het is belangrijk nooit uit het oog te verliezen dat het adjectief 'regularis' niet betekent 'geregeld' in onze gewone betekenis maar: 'in overeenstemming met een regel'; vandaar betekent 'reguliere discipline' (CC1 1.2; cf EP 6.6): een discipline die de Regel volgt.

Woorden en uitdrukkingen die een ongepaste houding tot de Regel beschrijven zijn o.a.:

- tegengesteld aan de Regel
- minachting voor de Regel
- (grove) inbreuk op de Regel (praevaricari)
- overtreding van de Regel

Uitdrukkingen die de discussie schragen zijn o.a.:

! **Ad litteram regulae** ('volgens de letter van de Regel'):

Bernardus stelt uitdrukkelijk dat de Cisterciënzers hierin van de 'zwarte monniken' verschillen, dat de Cisterciënzers een integrale en zuivere, letterlijke onderhouding van de Regel beloven. 'ex integro pure ad litteram' (Pre 49).

Nochtans lijkt hij elders het tegenovergestelde te zeggen: niemand onderhoudt de Regel 'ad litteram': 'gij (Cisterciënzër) onderhoudt de Regel strikter, hij (de zwarte monnik) onderhoudt hem met meer 'discretio' (onderscheiding)' (Apo 14). Het Groot Exordium (EM) zegt over de monniken van het Nieuw Klooster 'dat zij een aanvang maakten met de strikte en veeleisende manier om de Regel van de heilige vader Benedictus en het volmaaktere leven te onderhouden'.

Ilias van Salisbury zegt dat de monniken 'zo ijverig zijn t.o.v. de Regel dat zij menen dat geen jota of haaltje terzijde mag gelaten worden'. (4,336; PL 179

1288d). Ordericus zegt over hen 'dat zij het besluit namen om de Regel van Benedictus te onderhouden zoals de Joden de Wet van Mozes onderhielden, geheel en al 'ad litteram'. (8,25).

! **Amator regulae** ('minnaar van de Regel'):

Deze bijnaam die aan de Stichters werd gegeven, wordt weerspiegeld in wat er over de nieuwe postulanten wordt gezegd: 'zij begonnen met een ijverige liefde te houden van de 'harde en moeilijke' (cf RB 58.8) voorschriften van de Regel' (EP 17.12). Hetzelfde thema vindt men terug in het verlangen dat in de Proloog wordt uitgedrukt: '...hen tot een volhardende liefde inspireren 'voor de plaats én voor de observantie' (cf Cassianus' Gesprekken XVIII,4) van de heilige Regel welke wij er zijn begonnen'.

Het 'Exordium Cistercii' breidt de loftuiting op Stefanus nog uit: 'Een heel vurige minnaar en een heel getrouwe promotor van de religieuze observantie, de armoede en de reguliere tucht (= de discipline opgelegd door de Regel)' (EC 2.6).

'Tegengestelde opvattingen' zijn o.a. 'contemptor sanctae regulae' (CCI 9.2, zoals in RB 65.18, SCC 5.2).

! **Custodia regulae** ('bewaking van de Regel'):

De proloog van het 'Klein Exordium' stelt dat de Stichters de ordening van hun leven plaatsten¹ onder de hoede¹ van de Regel (EP Proloog 2). Dit lijkt erop te wijzen dat de trouw aan de Regel beschouwd werd als een bescherming tegen de gevaren van een losser leven.

! **Iugum regulae** ('juk van de Regel') : Zie R.B. 58.16

De nieuwelingen kwamen naar het Nieuw Klooster toegesnel 'om hun hovaardige nek te buigen onder het zoete juk van Christus' (EP 17.12). Willem van Malmsbury past dit beeld toe op de Regel, wanneer hij zegt dat de Cisterciënzers weerstaan aan elke poging om ook maar iets van het juk van de Regel terug te duwen (4.337; PL 179, 1290b).

! **Medulla regulae** ('merg'):

Volgens Willem van Malmsbury bepaalde Robertus dat enkel het 'merg' of de 'pit' van de Regel moest bestudeerd worden, in tegenstelling tot wat 'overbodig' was (4.335; PL 179, 1288a). Zulk een benadering kan aanleiding geven tot subjectivisme,, omdat de opinies over wát essentieel is, variëren.

! Puritas regulae ('zuiverheid'):

'Zij verwierpen.. alles wat tegengesteld was aan de zuiverheid van de Regel' (EP 15.2>. Bernardus verstond deze zin als: 'zonder de aanwassen van zovele gewoonten' (Pre 46). Willem van Malmsbury geeft als commentaar, dat 'de zuiverheid van de Regel niet kan onderhouden worden, daar waar opeenhoping van rijkdom en overdaad aan voedsel zelfs een ziel die weigerachtig is om dit te aanvaarden, zou kunnen verstikken' (4.335; PL 179, 1288b). Conradus breidt dit thema op deze wijze uit: 'De voornoemde abt (Robertus) en de zijnen, vertrouwend op een zo groot en zodanig gezag (nl aartsbisschop Hugo) keerden naar Molesme terug. Zij kozen uit die gemeenschap van broeders metgezellen uit, die de bekoring tot een slapper leven versmaadden en die brandden van verlangen om de zuiverheid en eenvoud van de heilige Regel ook zuiver eenvoudig en met bereidwillig hart te onderhouden' (Groot Exordium, EM deel 1, hfdst 12).

! Rectitudo regulae ('de rechte weg'):

'En zo, terwijl ze over het gehele verloop van hun leven de rechte weg van de Regel volgden, richtten zij hun schreden naar de voetstappen, getrokken door de Regel' (EP 1.3) Deze opvatting komt ook voor in het voorwoord op de 'Expositio' van Smaragdus: hij schrijft zijn commentaar op de Regel van Benedictus 'voor hen die vasthouden aan zijn 'rectitudo' en die eeuwig geluk hopen te genieten'. Zowel 'rectitudo' als 'regula' zijn af te leiden van het werkwoord 'regere': 'op het rechte pad blijven', 'leiden' of 'richting geven' - zowel in fysieke als morele zin.

'Rectitudo regulae' is een dubbele uitdrukking die betekent: 'de rechte weg van de Regel', de kortste afstand naar een doel of bestemming. Het beeld is dat van de Regel als een betrouwbare gids die hen, die hem navolgen, in staat stelt vlug vooruitgang te maken m.b.t. het monastieke doel. Zij die de weg verlaten houden op vooruit te gaan en riskeren verloren te gaan: zij moeten 'door onze waakzaamheid (bezorgdheid) teruggeroepen worden naar het rechte levenspad': 'ad rectitudinem vitae' (CC 1.4)..

'De eerste (nacht)wake is 'rectitudo' in wat je doet. Hiervoor heb je professie gedaan op de Regel~ probeer dan ook je hele leven daarmee in overeenstemming te brengen, in alles wat je doet en in de oefeningen van deze levensvorm, zonder de bakens die je vaders gezet hebben, te verplaatsen en niet naar links noch naar rechts af te wijken'. (V Nat 3.6).

Petrus Venerabilis reageert in een brief aan Bernardus op deze wijze op de kritiek van de Cisterciënzers: 'Wij beweren dat wij op geen enkele manier op een dwaalweg zijn in onze onderhouding van de Heilige Regel, en ook volgen wij geen onbekende paden of maken wij omwegen, maar in alles volgen wij de rechte weg van de Regel die onze gids is: 'omnia ducentis regulae rectitudinem sequi' (EP 28, uitg. Constable p 58). Later voegt hij eraan toe: 'rectitudo autem regulae caritas est': 'Het rechte pad van de Regel is de liefde. Indien de liefde buiten-gesloten wordt, dan is het pad niet recht. Als het pad niet recht is, is de weg kronkelig. En als het een kronkelweg is, dan is de Regel vernield' (Ibid p 90).

Gebruik makend van dezelfde metafoor schrijft Ordericus deze woorden toe aan Robertus: 'Ik stel voor dat we ons in alles houden aan de Regel van Sint-Benedictus, erop lettend niet af te wijken naar rechts noch naar links' (8.25, PL 188,640).

'Tegengestelde uitdrukkingen', gebaseerd op het beeld van de Regel als een rechte weg, zijn

o.a.:

- a) bij een bocht van de weg afwijken of hem oversteken ('transgredior', vandaar 'overtreding van de Regel' cf EP 3.6; zie ook CC1 9.10)
- b) het spoor bijster raken ('a rectissima via sanctae regulae exorbitare: CC 1 9.6)
- c) afdwalen van de Regel ('si a regulae aberraverint': CC1 9.6)
- d) tekortschieten in de observantie van de Regel ('si ab observatione sanctae regulae declinare temptaverint' CC1 1.4)

! **Severitas regula** ('gestrengheid'):

Bernardus geeft toe dat de strengheid van een leven volgens de Regel toekomstige postulanten vrees kan inboezemen (cf ook EP 16.4); het is de taak van de herder om hen erop te wijzen dat zo'n leven ook z'n vertroosting heeft (Div 95,2).

! **Sola et nuda regula** ('enkel de naakte Regel'):

Deze uitdrukking komt voor in A.Manrique's 'Annales Cistercienses' (1642):

'Wij willen nu ingaan op het begin en het ontstaan van het klooster van Cîteaux waar toen geen nieuwe constituties afgekondigd werden, noch nieuwe wetten geschreven of uitgevonden. Hun bedoeling was enkel om van plaats te veranderen: hun leven werd geordend volgens de normen van de Regel, zonder één enkele weglating of toevoeging. Daarom baseerden ze zich op de naakte Regel, want zij probeerden om niets anders dan de Regel aan te hangen' (Anno 1098, 3.4-5).

2. Latere Cisterciënzeropvattingen over Sint Benedictus

Bernardus, Gueric en Aelred hebben allen preken gehouden voor het feest van Sint Benedictus. Géén van hen vestigt er de aandacht op dat dit de verjaardag is van de stichting van Cîteaux. Hun beschouwingen zijn doorgaans nogal algemeen, en in sommige preken wordt Benedictus nauwelijks vermeld. Ze getuigen allen van een grote vertrouwdheid met de tekst van de Regel, wat hen gemakkelijk in staat stelt de gepaste teksten te citeren om hun thema te illustreren. Allen lijken vertrouwd te zijn met 'Het leven' (Vita) uit het tweede boek van 'De dialogen' van Gregorius de Grote, en dat beïnvloedt hun beeld van Sint Benedictus. Door deze preken meer van nabij te bekijken en ook andere geschriften erbij te betrekken, zouden we in staat moeten zijn de graad van verering te bepalen die de Cisterciënzers van de tweede generatie hadden voor Sint Benedictus, en hoe dit impact had op hun dagelijkse leven.

In de geschriften van Bernardus van Clairvaux zijn expliciete verwijzingen naar Benedictus niet talrijk: 'Pater' is zijn geliefde titel, maar hij gebruikt ook 'dux', 'legifer', 'legislator' en 'magister'. De meest voor de hand liggende informatiebronnen omtrent Bernardus' houding t.o.v. Benedictus en zijn Regel zijn de verhandelingen 'Over de trappen van Nederigheid en Hoogmoed', de 'Apologie' en aanverwant materiaal rondom monastieke hervorming, 'Over Voorschrift en Dispensatie' en verwant materiaal over het thema van de overgang ('transitus') van één Orde naar een andere, alsook zijn twee preken voor het feest van Sint Benedictus, en zijn bekende monastieke preken (neerslag in 'De diversis' en de 'Spreuken').

De H. Bernardus en de Regel

Twee belangrijke kenmerken van zijn houding t.o.v. de Regel springen eruit. Het eerste is zijn nadruk op gematigdheid en onderscheiding, op vriendelijkheid, toegeeflijkheid en breeddenkendheid. Het tweede is Bernardus' vrijheid t.o.v. de tekst van de Regel, in de zeldzame gevallen waar een specifiek voorschrift ingaat tegen de gedragslijn die hij zich verplicht voelt aan te houden, en dit om trouw te zijn aan de (directe) ingevingen van de Heilige Geest. Want niets is meer vreemd aan zijn ingesteldheid dan de letterknechterij (letterlijke getrouwheid) die in voege kwam in latere tijden. De woorden van Sint Benedictus mogen niet losgemaakt worden van hun verwerkelijking in een levende traditie; dit is de zekerste manier om excessen te vermijden!

Jean Leclercq 'St Bernard and the Rule' pp 166-167

Bernardus stelt Sint Benedictus aan zijn monniken voor als een voorbeeld van monastiek leven, als een leraar in het evangelische leven, en als een voorspreker in de hemel. Het leven waarbinnen Bernardus zijn vorming kreeg en dat het méést invloed had op zijn spiritualiteit, was direct gebaseerd op de Regel van Benedictus. Hij citeert regelmatig de Regel, en doet dit al even vlot als hij gewoon is met de Bijbel. Deze toespelingen dienen vaak voor zijn retorische bedoelingen en fungeren als vertrouwde mijlpalen voor zijn toehoorders of lezers, terwijl hij hen helpt om hun horizon te verruimen. Natuurlijk is Bernardus' terugvallen op de Regel van Benedictus duidelijker wanneer hij monastieke kwesties behandelt. Ook al was de Regel de grondslag van zijn eigen leven en komt deze dan ook in bepaalde omstandigheden spontaan in zijn gedachten, toch fungeert de Regel niet op een sterke of expliciete manier als bron in Bernardus' belangrijkste werken.

Guerric van Igny heeft vier preken over Sint Benedictus die hij noemt: 'Vader', 'Leraar', 'Leider' en 'Vaandeldrager'. Hij vergelijkt hem met Mozes, misschien omdat de teksten uit het boek Exodus werden voorgelezen tijdens de vasten, waarbinnen het feest valt. 'Zowel Mozes als Benedictus gaven een wet. Maar de één was de dienaar van de letter die doodt, de ander van de Geest die leven geeft' (4.1). Benedictus wordt speciaal geprezen om zijn 'discretio' (onderscheiding) en mildheid, en zijn status als leraar van een spirituele leer. Hij wordt niet zozeer gezien als een bron van wijsheid, dan wel als een weg langswaar het onderricht van het Evangelie doorgegeven wordt: 'Benedictus heeft ons de unieke (énige) zuiverheid van het Evangelie en de eenvoud van zijn levenswijze doorgegeven' (4.1).

Aelred van Rievaulx heeft in totaal vijf preken over Benedictus, die hij doorgaans 'Vader' noemt. Hij werkt de parallel uit tussen Mozes en Benedictus: 'God heeft aan ons grotere dingen gegeven doorheen Sint Benedictus dan hij aan de Joden gaf doorheen Mozes' (1.4). Benedictus wordt voorgesteld als een praktische gids voor het dagelijkse leven: 'Luister naar Sint Benedictus, hij toont ons de weg' (1.11). 'Laat ons in de

voetstappen treden van onze gezegende vader Benedictus. Wij hebben een heel directe weg langswaar wij kunnen aankomen, nl zijn Regel en zijn leer. Als wij hieraan vasthouden zoals het hoort en erin volharden, dan zullen we zonder enige twijfel komen daar waar hij is'. (2.8)

Helinand van Froidmont heeft, in een onuitgegeven preek over Sint Benedictus (die vol zit met verwijzingen naar vroegere Cisterciënzer-predken) een uitgebreide vergelijking tussen Benedictus en Mozes, en noemt hem 'dux', 'legislator', 'vaandeldrager in het leger van de monniken', en prijst zowel zijn geloof als zijn vriendelijkheid. **Willem van St Thierry** getuigt van vertrouwdheid met de Regel, maar deze dringt zich maar af en toe aan zijn gedachten op. Van **Isaac van Stella** zijn 55 liturgische predken bewaard. Geen enkele daarvan is voor het feest van Benedictus, en de heilige zelf wordt nooit vermeld. Er is een indirecte verwijzing i.v.m. het volgen van de 'regels en instituta van de Vaders' (39,18), en op een andere plaats wordt melding gemaakt van observanties als 'reguliere disciplines en gestrengheden' (27,15). **Gilbert van Swineshead** heeft ook veel te zeggen over 'reguliere observantie' en 'reguliere discipline', maar de band met de tekst van de Regel is zwak en hij heeft weinig directe verwijzingen naar Sint Benedictus.

John van Ford somt verschillende van zijn bronnen op, 'vrienden van de Bruidgom': Gregorius, Augustinus, Ambrosius, Bernardus, Gueric, Richard van St Victor en Gilbert van Swineshead. Benedictus wordt niet vermeld, hoewel zijn Regel 29x geciteerd wordt in de 120 predken over het Hooglied, meestal in een spirituele context. De meest directe allusie op de functie van een regel is in het meervoud, alsof hij de voorschriften van Benedictus en die welke uit de Orde voortkomen, wil groeperen: 'Gij hebt toegelaten dat uw voeten, d.w.z. uw hartstochten, ingepakt werden door heel nauwe schoenen, d.i. de voorbeelden en regels van uw vaders' (SC 65,10).

Dit overzicht lijkt overduidelijk aan te wijzen dat de eerste Cisterciënzers de Regel beleefden en goed kenden, en ook een grote devotie hadden voor Sint Benedictus, maar nochtans weinig geneigd waren om de Regel te verabsoluteren of hem te interpreteren op een fundamentalistische manier. De geestelijke leer, inherent aan de Regel, werd in harmonie gebracht met en geïntegreerd in latere Westerse theologie en in een 'conversatio' die veel te danken had aan ervaring.

3. De polemiek met de zwarte monniken

Tot op zekere hoogte ontwikkelde het identiteitsgevoel van de Cisterciënzers zich enkel maar door zich anders (verschillend) te voelen dan de 'zwarte monniken'. De eerste generaties van Cisterciënzers zetten hun initiatief enkel maar verder omdat zij hun 'conversatio' een betere manier vonden om Benedictus' Regel in praktijk te brengen. Deze vóóronderstelling had als logisch gevolg de overtuiging, dat het 'gewone' monastieke leven minderwaardig was t.o.v. het leven in de hervórmde kloosters. Deze aanmatiging - of ze nu uitgesproken werd of impliciet bleef - zat de zwarte monniken dwars (kwetste hen). Met als resultaat onenigheid, gevolgd door polemiek. De beide kampen in de strijd vonden altijd wel iets om de ander te bekritisieren. De discussie zou lange tijd aanslepen.

Dit meningsverschil kreeg zijn neerslag in polemische geschriften, wat ons (vandaag) in staat stelt een aantal behandelde thema's te leren kennen.

'Monniken van de beide Orden voelden zich geroepen om hun bijdrage te leveren aan deze polemiek. Ook al veroorzaakte het conflict een groot aantal openlijke beschuldigingen, toch was het niet helemaal zonder liefde en positieve resultaten. Uiteindelijk werd de zaak afgesloten met, waarschijnlijk aan beide zijden, een zucht van verlichting. Maar voordat de discussie tot rust gekomen was, werden er een aantal tractaten geschreven door monniken van beide zijden; zelfs seculiere clerici (priesters) hadden zich in het debat gemengd.' (Jeremiah O' Sullivan, CF 33,pg 5.)

Het loont de moeite om in te gaan op het thema van de polemiek tussen de Cisterciënzers en de Cluniacensers, omdat dit ons helpt om de context te begrijpen van sommige uitlatingen over de verhouding van de eerste cisterciënzers t.o.v. de Regel. Maar we zouden afwijken van de doelstellingen van deze Unit indien wij te veel tijd zouden besteden aan het nadenken over dit thema. Het volstaat misschien te zeggen dat de polariserende effecten van de polemiek o.a. dit inhielden:

net zoals de zwarte monniken zich vaak verplicht voelden om op een onredelijke manier de ideeën te verdedigen van 'discretio' en 'vriendelijkheid' in hun toepassing van de Regel, zo lijken ook de Cisterciënzers vaak een onrealistisch niveau te verdedigen van letterlijke overeenkomst met de details van de Regel. Nochtans mag geen van beide visies al te letterlijk geïnterpreteerd worden. Polemische retoriek is niet altijd een goede gids om de geléefde realiteit of de échte waarden (van degene die aan het argumenteren is) op het spoor te komen.

Dossier van een Polemiek

1. Bernardus van Clairvaux: Ep (1120)
2. Bernardus van Clairvaux: 'Apologia' (1124-1125)
3. Petrus Venerabilis: Ep 28 (1126-1127, ed. Constable)
4. Hugo van Reading: 'Riposte'(1127-1128, ed. Wilmart)
5. De brief van Matteus van Albano aan de Benedictijner-abten van de (kerk)provincie van Reims en hun antwoord
6. Petrus Venerabilis: Ep 111 (1144, ed. Constable)
7. Petrus Venerabilis: 'Statutes' (1146)
8. Idung van Prufening: 'Dialoog tussen twee monniken' (1155, CF 33)
'Anonymous' van Bonnevaux: 'Vita Amedaei: hfdst 5 (1160, ed. Dimie
Anonymous:~Visie (visioen?) van een Cisterciëzernovice' (ec. Constable)
11. Anonymous 'Visioen van een Cisterciënzernovice' (ec. Constable)
12. Walter Map: 'De Claravellensibus et Clunicensibus

Enkele van deze gegevens (data?) worden bediscussieerd

4. Een opvallende afwezigheid van Commentaren

Iedere nieuwe stichting moest voorzien worden van een kopie van de Regel (SCC 9.4). Dat was minder in functie van de persoonlijke studie van individuele monniken dan wel een onderdeel van het liturgische 'corpus'. De versie van de Regel die als Cisterciënzer variant erkend zou worden (Dijon Manuscript 114) kwam waarschijnlijk van Molesme of van het benedictijnerklooster van Saint-Benigne in Dijon. Een deel (van de Regel) werd samen met het martyrologium, in het dagelijks kapittel gezongen (greciteerd?) (een praktijk die geformaliseerd werd in EO 70.19). De gewoonte van een dagelijks kapittel vinden we niet terug in de RB zelf: het is gewoon een traditionele manier om gehoor te geven aan Benedictus' bevel om vâák in de communiteit de Regel voor te lezen (RB 66.8). De abt of iemand anders gaf dan commentaar bij de voorgelezen passage (EO 70.28), waarbij de tekst uitgebreid werd en toegepast op de situatie binnen de communiteit. De tekst waar de monniken mee vertrouwd geraakten was dus een geïnterpreteerde tekst. Indien de latere wetgeving de oorspronkelijke gewoonten weerspiegelt, dan werd de Regel blijkbaar nooit zónder commentaar voorgelezen - zelfs op Goede Vrijdag (EO 70.33). Het 'Liefdecharter' bepaalde dat de 'Cisterciënzer'-interpretatie van de Regel als énige aanvaard zou worden (CCI 2,2-3). De betekenis van deze eensgezindheid zal in Unit 7 behandeld worden.

Ondanks deze dagelijkse commentaar heeft geen enkele van de grote cisterciënzer-schrijvers van de twaalfde eeuw een systematische commentaar op Benedictus' Regel nagelaten. (Zie nochtans de artikelen van C.H. Talbot in de bibliografie).

5. Achter de Letter van de Wet

Náást de polemische dynamiek kan het insisteren van de Cisterciënzers op hun trouw aan de Regel van Benedictus ook verklaard worden door de nood aan het verwerven van de steeds noodzakelijker pauselijke goedkeuring. In de nasleep van de Gregoriaanse hervorming hield de grote nadruk op kerkelijke wetgeving in, dat enkel dié monastieke bewegingen goedkeuring vonden, die zich voegden binnen de grenzen van een bestáánde Regel: Augustinus, Basilius of Benedictus. Dat betekende dat de levensstijl die de Cisterciënzerstichters voor ogen hadden, gepresenteerd moest worden als een 'meer volmaakte' onderhouding van Benedictus' Regel, duidelijk onderscheiden van de 'minder volmaakte' concretisering ervan overal elders.

a) De Regel en de Orde

Verre van een fundamentalistische nadruk op letterlijke observanties, was de Cisterciënzer benadering selectief. Bepaalde observanties kregen méér reliëf, terwijl ándere naar de zijlijn werden verwezen. In de Statuten, gegroeid uit de Generale Kapittels van de twaalfde eeuw, gingen de normen die de principes van gestrengheid, armoede en afzondering van de wereld in praktijk brachten, ver uit bóven de 'middenweg' door de Regel beschreven. Zij zijn een constante poging om een levensstijl in het leven te roepen die stelselmatig strénger was dan wat Benedictus beoogde, maar wel méér overeenkwam met de roep van die tijd en de verwachtingen van degenen die toen aansloten.